

*Катерина Колеснік,
Асистент*

Модель організації групової діяльності учнів при вивченні художнього твору

У статті проаналізовано модель організації групової діяльності учнів при вивченні художнього твору. Описано інтерактивні форми взаємодії під час групової роботи учнів над твором. Зазначено етапи організації групової діяльності учнів початкових класів. Охарактеризована методика групової роботи над текстом.

Ключові слова: початкова освіта, групова робота, інтерактивні форми, учні початкових класів, методика групової роботи на текстом

**Катерина Колесник
Асистент**

Модель организации групповой деятельности учеников во время изучения художественного сочинения

В статье проанализированы модель групповой деятельности учеников при изучение художественного сочинения. Описано интерактивные формы взаимодействия во время групповой работы учеников над сочинением. Указываются этапы организации групповой деятельности учеников начальных классов. Охарактеризована методика групповой работы над текстом.

Ключевые слова: начальное образование, групповая работа, интерактивные формы, ученики начальных классов, методика групповой работы над текстом.

Kateruna Kolesnik

Model of organization of group activities of pupils in the study of artistic work

The article analyzes the model of organization of group activity of pupils in the study of artistic work. Interactive forms of interaction during group work of pupils on the product are described. Steps are indicated organization of group activity of pupils. The method of group work on the text is described.

Key-words: primary education, group work, interactive forms, elementary school students, the method of group work on the text .

Для сучасної школи пріоритетним є завдання навчити школяра самостійно знаходити, добирати та опрацьовувати інформацію як самостійно, так і в команді. Здійснити це можливо завдяки систематичній організації у навчально-виховному процесі групової роботи учнів над текстом. Впроваджувати співпрацю школярів над художнім твором необхідно у початковій школі, зокрема на уроках літературного читання.

Аналіз наукових досліджень з проблеми виявив різноманітність думок щодо проблеми використання групової роботи у навчанні школярів. Так, загальні засади і структуру групової роботи учнів описують М. Виноградова, В.Доненко, В. Котов, Н. Мойсеюк, А. Морозов, І. Первін, О. Пометун, А. Сергієнко, І. Чередов, О. Ярошенко та ін.

Особливості організації групової роботи у навчально-виховному процесі початкової школи розглядав низка науковців та методистів: Л. Бондар, І. Гудзик, І. Дівакова, Є. Задоя, З. Кісарчук, Т. Кружишна, А. Нооовнк, Г. Цукерман та ін.

Впровадження групової роботи над текстом на уроках читання потребує врахування досліджень вчених у галузі лінгвістики, психології, лінгводидактики щодо сутності тексту, його сприймання та розуміння (В. Кухаренко, Л. Мацько, С. Рубінштейн, О. Савченко, Н. Чепелєва та ін.

Групова робота учнів початкової школи – це організована вчителем спільна навчальна діяльність 2 або 4 (рідше 3, 5, 6) учнів одного класу, що передбачає взаємоконтроль, взаємодопомогу, взаємонавчання, однак може містити й елементи індивідуальної навчальної діяльності.

Під час об'єднання молодших школярів у групи необхідно враховувати їх індивідуально-типологічні особливості, що потребує взаємодоповнюючих властивостей темпераменту: сангвінік – меланхолік, холерик – флегматик; схожості особистісних орієнтацій і рис характеру тощо. У початковій школі більш доцільним є створення постійних (переважно гетерогенних) груп школярів. Разом з тим склад груп може періодично змінюватися.

Організація групової роботи учнів має відбуватися з дотриманням структури, яка має такі етапи:

а) підготовка до виконання завдань у групах (об'єднання учнів у групи, розподіл роздаткового матеріалу);

б) повідомлення навчального завдання учителем та короткий інструктаж;

в) обговорення і складання плану виконання навчального завдання учнями груп, розподіл доручень;

г) виконання школярами навчального завдання; спостереження вчителя і корекція роботи груп і окремих учнів;

д) взаємоперевірка роботи учнями, виконання завдання у групі, підведення підсумків;

е) звітування перед класом про отримані результати, доповнення і виправлення недоліків, формулювання остаточних висновків;

є) оцінка роботи груп і кожного учасника).

Важливий аспект організації групової роботи - дотримання відповідних правил співпраці:

1. Виявляти взаємоповагу до інших учасників групи.
2. Брати участь в обговоренні, використовуючи правило піднятої руки (не перебивати один одного).
3. Вислуховувати думку кожного члена групи.
4. Працювати так, щоб не заважати іншим.
5. Звертатися за допомогою до товаришів та допомагати їм у випадку необхідності.

Розглядаючи процесуальний складник групової роботи учнів над твором на уроках читання, варто зазначити, що ми розробили та апробували такі моделі співпраці:

- 1) спільно-наслідувальна модель співпраці (гра «Вчитель – учень») – передбачає навчання учнем товариша (або товаришів) через наслідування;

2) спільно-контрольовальна модель співпраці (гра «Виконавець - контролер») - містить контроль та корекцію учнем виконання навчального завдання товаришем;

3) спільно-індивідуальна модель співпраці (гра «Скарбничка») – передбачає елементи одночасної індивідуальної роботи;

4) спільно-рівноправна модель співпраці (гра «Партнери») – будується на партнерських стосунках школярів.

На нашу думку, під час групової роботи учнів над твором доцільним є епізодичне використання таких інтерактивних форм взаємодії:

- «Мозкова атака» – діти вільно накопичують ідеї за певним завданням (наприклад, прогнозують зміст тексту за заголовком);

- «Триступенеve інтерв'ю» – учні беруть інтерв'ю один в одного: один учень запитує, другий відповідає, третій записує;

- «Методика взаємних запитань» – два учні читають текст, зупиняючись біля кожного абзацу, та по черзі ставлять запитання один одному;

- «Думай сам – обговорення з партнером – обговорення у групі» – учні обдумують проблему самостійно, обмінюються думками спочатку у парах, а потім у групах;

- «Розворуши клас» – група обговорює відповідь на питання, далі один із учнів іде у сусідню групу і доповідає про результати обговорення;

- «Огляд галереї» – спочатку групи працюють над виконанням завдання та результати презентують на аркуші паперу, всі матеріали розкладають на столах; далі за сигналом учителя групи вивчають експонати, пишуть коментарі на «експонатах» виставки, після чого кожна група переглядає записи на експонатах, залишених глядачами.

- «Метод поміч» – інтерактивна система позначок у тексті, які школярі роблять під час читання. Під час співпраці у групах другокласників її використовують у спрощеному вигляді:

- «!» – нова для школяра інформація;

- «?» – інформація бентежить, викликає запитання, чи якщо читач хоче знати про щось більше.

Вибір форм, видів групової роботи, моделей співпраці зумовлювався рівнем підготовки учнів класу та особливостями навчального матеріалу.

В умовах використання перелічених вище моделей співпраці, з виростанням інтерактивних форм взаємодії учні можуть працювати над текстами підручників з читання. Зокрема це прозові та поетичні твори: казки, оповідання, сюжетні та пейзажні вірші, народні та авторські загадки, скоромовки, народні пісні, щедрівки, колядки, лічилки, прислів'я, художньо-пізнавальні статті.

Співпраця молодших школярів у групах над художніми творами здійснюється на різних етапах їх опрацювання. Зокрема, під час підготовки учнів до сприймання оповідань, казок, віршів, науково-пізнавальних статей актуалізація знань учнів містить взаємообмін думками у гетерогенних парах або групах із чотирьох учасників.

Під час підготовки учнів до сприймання тексту у групах із 2 або 4 учасників (гетерогенних або гомогенних, утворених із сильних школярів) епізодично здійснюють добір тлумачень (із запропонованих) до слів.

На етапі ознайомлення зі змістом тексту в гетерогенних парах в умовах спільнонавчаючої співпраці учні можуть час від часу читати незнайомі тексти казок, оповідань, українських дитячих пісеньок, колядок, оповідань.

На етапі виявлення емоційного сприймання учнями твору (текстів казок, оповідань, віршів) здійснюється взаємообмін думками між учнями у гетерогенних або гомогенних групах, утворених за бажанням другокласників.

У групах із 2, 4 (інколи 6) учасників школярі перечитують текст різними способами: за реченнями, за стовпчиками (якщо це вірш), текст загалом, в особах. Для цього вчитель утворює гетерогенні групи або інколи дозволяє учням об'єднуватися за власним бажанням.

Співпраця учнів у парах або більших групах використовується також для усвідомлення фактичного змісту тексту, смислового і структурного аналізу тексту. Зокрема, під час роботи над фактичним змістом тексту, для встановлення смислових зв'язків, наявних у тексті оповідань, казок та науково-пізнавальних статей учні виконують завдання на знаходження у тексті відповідей на запитання, їх самостійне формулювання; опрацювання тестів; кубування (молодші школярі по черзі кидають кубик з питальними словами *хто? що? де? коли? куди? чому?*, придумують запитання за змістом тексту, на які відповідає товариш).

Доцільною є групова робота на уроках читання над персонажами творів: учні пригадують персонажів, виокремлюють зайвого героя, визначають, які дії здійснювали персонажі, добирають слова для характеристики героїв. Працюючи у групах, школярі здійснюють добір до тексту заголовка. В умовах співпраці школярів у групах здійснюється робота над встановлення послідовності подій у тексті, за планом.

В умовах технології «Акваріум» гомогенні групи сильних учнів готують та здійснюють вибірковий переказ тексту (переказ частини тексту до (або після) тієї частини, яку зачитав (розповів) учитель).

Творча робота учнів у групах над текстом містить завдання на прогнозування орієнтовного змісту тексту за заголовком, ілюстраціями; прогнозування змісту його наступної частини.

На завершальному етапі роботи над текстом в умовах співпраці відбувається обмін враженнями від прочитаного (виявлення особистісного ставлення читача до змісту прочитаного, висловлення оцінних суджень). Для обміну враженнями від прочитаного вчителі дозволяють другокласникам об'єднуватися у групи за власним вибором.

Отже, розроблена нами методика групової роботи над текстом у різній мірі охоплює різні етапи його опрацювання: мотиваційну і змістову підготовку до сприймання нового твору; первинне ознайомлення учнів з текстом і первинний аналіз; аналітичне читання (смисловий, структурний, художній аналіз тексту); удосконалення якостей читацької навички;

формулювання висновку-узагальнення з прочитаного; виконання творчих завдань.

Висновок. Підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що дидактико-методичні особливості групової роботи над текстом учнів на уроках читання такі:

- специфіку групової роботи учнів над текстом визначають його жанрові особливості та особливості класу, що у свою чергу впливає на наповнюваність і склад груп, вибір форм або видів групової роботи, моделі співпраці тощо;

- співпраця учнів у групах над текстом на уроках читання використовується під час різних етапів його опрацювання – перевага надається завданням на вдосконалення техніки читання, поглиблення розуміння тексту, разом з тим, учні епізодично виконують окремі завдання під час, мотиваційної і змістової підготовки до сприймання нового твору; первинного читання тексту з метою ознайомлення зі змістом; формулювання висновку- узагальнення до прочитаного тексту.

Література:

1. Каніщенко А.П. Система роботи над розумінням тексту у початковій школі / А.П. Каніщенко, Р.В. Кириченко. - К. : Національний університет імені М.П. Драгоманова, 2003. - 95 с.
2. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
3. Лазаренко Н. И. Особенности развития форм организации учебного процесса по изучению украинского языка: исторический аспект / Н. И. Лазаренко // Дошкольное образование : опыт, проблемы, перспективы: Сб.мат.-лов VII Международ.науч.-практ. семинара. - Барановичи: БарГУ, 2016 С.106-108.
4. Лийметс Х.Й. Групповая работа на уроке / Х.Й. Лийметс. - М. : Знание, 1975. - 63 с.
5. Морозов А.В. Деловая психология : учебник для студентов высших учебных заведений / А.В. Морозов. - Издание 3-е дополненное и переработанное. - М. : Академический Проект, 2005. - 1040 с.
6. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. - К.: А.С.К., 2004. — 192 с.
7. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя / О.Я. Савченко. - К. : Освіта, 2006. – 348 с.
8. Сергієнко А.А. Організація групової роботи навчальної діяльності школярів у процесі вивчення української літератури (9-11 класи) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська література)» / А.А. Сергієнко. - К., 2009. – 21 с.

9. Чередов И.М. Методика планирования школьных форм организации обучения / И.М. Чередов. – Омск : Омский гос. пед. ин-тут им. А.М. Горького, 1983. -105 с.
10. Шевчук Л.М. Психолого-дидактичні особливості групової роботи учнів початкових класів / Л.М. Шевчук // Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць. - Кривий Ріг : КДПУ, 2010. - Вип. 28. - С. 113-119.